

Den gode overgangen – fra barnetrinn til ungdomstrinn

VÅREN 2019

NATURFAGSENTERET
NASJONALT SENTER FOR NATURFAG I OPPLÆRINGA

MATEMATIKKSENTERET
Nasjonalt senter for matematikk i opplæringen

Bård Vinje
MATEMATIKKSENTERET, NTNU

Innholdsfortegnelse

OVERGANGER	3
UTFORDRINGER VED OVERGANGEN BARNETRINN – UNGDOMSTRINN	3
HVORDAN JOBBE FOR EN GOD FAGLIG OVERGANG?	4
FAGLIGE SAMARBEIDSMØTER.....	5
KJENNETEGN PÅ EN GOD OVERGANG	6
REFERANSER	6

Overganger

I løpet av årene i barnehage og skole går alle gjennom flere overganger, der de går fra å være eldst til å bli yngst. Det har i mange år vært et fokus på overgangen fra barnehage til skole, men det er viktig å være oppmerksom på at det er flere overganger i elevenes opplæringsløp. Overganger kan beskrives som en prosess av endringer eleven og familien erfarer når eleven beveger seg fra en setting til en annen (Kunnskapsdepartementet, 2008). Man beveger seg fra noe kjent til noe ukjent, og for mange er slike prosesser sårbare. Overgangsprosessen kan medføre brudd både sosialt og faglig. Et godt arbeid med overganger vil skape mest mulig kontinuitet i opplæringsløpet for eleven, og da vil ikke overgangene oppleves som brudd. Det er ikke mulig å unngå overgangene. De er en naturlig del av livet. Målet med et godt arbeid knyttet til overganger er å legge til rette for at eleven kan mestre dem og komme styrket gjennom dem. Eleven skal få en god start både sosialt og faglig. I denne artikkelen skal vi fokusere på det faglige aspektet.

Utfordringer ved overgangen barnetrinn – ungdomstrinn

Overgangen mellom barnetrinn og ungdomstrinn kan være en stor overgang. Mange elever gleder seg til å begynne på ungdomstrinnet og overgangen er smertefri. Erfaringene elevene har med seg fra barnetrinn gir forutsetninger for å møte det nye. Når elevene opplever at det er en sammenheng mellom livet på ungdomstrinnet og det de opplevde på barnetrinnet, gir det trygghet og forutsigbarhet. Det er spennende med noe nytt, men elevene må kjenne igjen sosiale rammer og faglige arbeidsmåter.

Dessverre er det også en del elever som opplever overgangen fra barnetrinn til ungdomsskole som utfordrende. Det mest utfordrende er kanskje hvis overgangen medfører sosiale brudd, og den faglige hverdagen blir opplevd som helt ny og annerledes. Selv om det sosiale kanskje er det viktigste å tenke på også ved denne overgangen, kan man fokusere mer på det faglige aspektet ved overgangen til ungdomstrinnet. På ungdomstrinnet kan elevene oppleve et større fagtrykk, kravene til faglige prestasjoner øker og innføring av karakterer kan være en utfordring (Røise, 2016). Gjennom karakterene kan elevene få bekreftet en faglig status, og karakterene kan også gi grunnlag for en sosial rangering. Karakterene kan bli en målestokk på egen vellykkethet (Røise, 2016). Faglig møter elevene ofte nye læringsmåter og nytt læringsinnhold i skolen. Det er viktig at elevene ikke opplever de faglige endringene som vanskelige, og derfor bør ungdomstrinnet bygge videre på det elevene er kjent med fra barnetrinnet. Dette krever at lærerne på ungdomstrinnet har kjennskap til arbeidsmåter og faglig innhold som har vært aktuelt på barnetrinnet.

Ungdomsskolen må være klar for å ta imot de lærevillige, nysgjerrige, aktive og spørrende elevene på en måte som gjør at alle disse positive egenskapene ved elevene blir ivaretatt.

Hvordan jobbe for en god faglig overgang?

Målet med arbeid knyttet til overganger er som tidligere nevnt, å gjøre overgangene så smidige som mulig og å legge til rette for at elevene kan mestre dem og komme styrket gjennom dem (Kunnskapsdepartementet, 2008). For å skape en god overgang, må man huske at elevene alltid er den viktigste aktøren. Det er viktig å snakke med elevene om deres forventninger, også de faglige. Hva er det som gjør at de gleder seg til å starte på ungdomsskolen? Er det ting de er spente på? Gjennom gode samtaler kan de voksne ufarliggjøre mange av de endringene som vil møte elevene.

For å gi elevene så gode overganger som mulig, er det viktig med et godt og tett samarbeid mellom de ulike institusjonene. I et slikt samarbeid bør det legges til rette for nyttige møtepunkter. Faglige samarbeidsmøter som blir omtalt senere kan være et slikt møtepunkt. Et viktig diskusjonstema i disse møtepunktene er institusjonenes likheter og ulikheter. I mange tilfeller vil for eksempel barneskoler og ungdomsskoler ha en ulik læringskultur. Møtene vil gi de involverte kunnskap om ulikhetene, og forskjellene vil kanskje ikke oppleves så store. Det er viktig å ta vare på likhetene og ulikhetene, men samtidig vil et tett samarbeid kunne føre til at institusjonene i større grad nærmer seg hverandre. De involverte kan få en gjensidig anerkjennelse av hverandres praksis, og det er et godt utgangspunkt for et tett og tillitsfullt samarbeid. Et godt samarbeid er også en mulighet til å lære av hverandre. Uavhengig av ulikhetene er det imidlertid slik at institusjonene har minst et par felles mål, nemlig å skape interesse for fag og å oppnå faglig læring. Dette kan også være et utgangspunkt for fruktbare diskusjoner.

Gjennom et godt samarbeid kan institusjonene støtte elevene og sørge for at elevene opplever mest mulig faglig kontinuitet i sitt opplæringsløp. Kontinuitet blir oppnådd ved at man bygger videre på elevenes tidligere kunnskaper og erfaringer. Dette krever at begge institusjonene har god kjennskap til hva elevene har arbeidet med og skal arbeide med innenfor realfagene, og også hvordan de har jobbet og skal jobbe med dette faglige stoffet. En dialog om det faglige læringsinnholdet og læringsmåtene, gjør også at institusjonene sammen kan finne ut hvordan de på best mulig måte kan skape interesse for fag og oppnå faglig læring hos elevene.

Foreldre er også en viktig part i samarbeidet, og overgangen til ungdomstrinnet kan bli lettere når foreldre er informert om det nye skolesystemet (Røise, 2016). Foreldre må få ta del i

dialogen og samarbeidet som skal sikre den enkelte elev en god sosial og faglig overgang. Det vil være fornuftig å snakke med foreldregruppen om hvordan de kan bidra til positive holdninger til realfagene, og hvordan skole, foreldre og elev sammen kan oppnå en sunn tilnærming til karakterer og faglig arbeidsinnsats. Dialogen mellom de ulike partene må alltid ha elevenes trygghet, utvikling og læring i fokus.

Ved overgangen mellom barnetrinn og ungdomstrinn er det naturlig at det blir et større faglig fokus. Skolen må bygge videre på den faglige kompetansen elevene har når de begynner på ungdomstrinnet. Alle elevene skal få oppleve utfordringer og mestringsopplevelser. For å legge til rette for dette er det viktig å stille seg spørsmål om hva elevene mestrer innenfor realfagene, og hvor de trenger ekstra støtte? Det er også viktig å diskutere hva realfag er, hva innebærer god realfaglig kompetanse, og hvilke arbeidsmåter er det som fremmer faglig forståelse. Alle problemstillingene ovenfor er eksempler på spørsmål man kan ta opp i faglige samarbeidsmøter.

Faglige samarbeidsmøter

Felles møtepunkter er nødvendig for å skape et godt samarbeid. Intensjonen med faglige samarbeidsmøter er at pedagoger skal møtes på tvers. Et felles fokus på faglig, pedagogisk innhold på tvers av institusjonene skal skape helhet og sammenheng i opplæringsløpet. Målet er å styrke dialog og samarbeid, skape rom for erfaringsdeling og refleksjon, samt utveksle plandokumenter.

Aktuelle tema på samarbeidsmøtene kan være en gjennomgang av skolens/kommunens overgangsrutiner, og diskusjoner om fagsyn og felles fokusområder. Andre tema kan være gjensidig forventningsavklaring og erfaringsdeling om arbeidsmetoder. Kjennskap til innholdet og metoder på nivået før og etter vil gjøre det enklere å tilpasse opplæringen til elevgruppen. Dette vil på sikt bidra til et mer helhetlig opplæringsløp.

I faglige samarbeidsmøter skal ikke informasjon om enkeltelever være tema.

Diskusjonstemaene skal være av en mer generell faglig og fagdidaktisk art, og fokuset skal ligge på elevgruppen og undervisningen som helhet. Det bør bli skrevet referat fra faglige samarbeidsmøter, slik at lærere som ikke er til stede har mulighet til å gjøre seg kjent med hva som er diskutert. Det kan være hensiktsmessig å lage en plan for gjennomføring av de faglige samarbeidsmøtene. Planen bør inneholde når møter skal gjennomføres, hvem skal delta og hva skal diskuteres.

Kjennetegn på en god overgang

- Kontinuitet i læringsprosessen
- Små og hyppige tiltak
- Overgangsperioden må gjøres transparent
- Grensen mellom de to institusjonene må tydeliggjøres og gjøres synlig for eleven
- Foreldresamarbeid en viktig faktor for å lykkes
- Gjensidig anerkjennelse og kommunikasjon mellom foreldre, og de ulike skolene
- Felles møtepunkter
- Anerkjenne hverandres praksiser og hverandres fagsyn
- Kunnskap om hvordan barn lærer
- At mottaker bygger videre på det avgiver har arbeidet med, livslang læring

Referanser

Kunnskapsdepartementet. (2008). *Fra eldst til yngst - samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.

Lesesenteret & Skrivesenteret. (2018). *Overgang fra barnehage til skole*. Hentet fra Språkløyper: <https://sprakloyper.uis.no/category.php?categoryID=20729>

Røise, P. (2016). *Fra barnetrinn til ungdomstrinn*. Pedlex.